Світлана Хмельковська

Підготовка уроку іноземної мови

Процес професійного становлення майбутніх учителів невід'ємно пов'язаний з учбовою педагогічною практикою. Вона є дуже складним і відповідальним етапом, індикатором не лише предметних знань, але й професійної спрямованості студентів. Керуючи на уроці навчально-виховним процесом, практикант отримує можливість перевірити себе як педагога, втілити теоретичні знання на практиці, придбати навички спілкування з дітьми. Саме урок, в якому «синтезуються закономірності навчання, органічно взаємодіють цілі, зміст і методи» вимагає від учителя гармонійного поєднання психологічних, педагогічних, предметних і методичних знань [3, 238].

«Іноземна мова» відрізняється від інших дисциплін в першу чергу своєю комунікативною спрямованістю, необхідністю створення позитивної атмосфери спілкування, творчим підходом до реалізації поставлених завдань. Отже, **мета** нашої статті звернути увагу майбутніх учителів іноземних мов на певні вимоги, дотримання яких дозволяє фахівцю в найбільш ефективний спосіб досягати максимального результату у викладанні іноземної мови. Аналіз психолого-педагогічних і науково-методичних робіт таких вчених, як З.О. Абасов, О.Б. Бігіч, С.Ю. Ніколієва, Є.І. Пассов, С.Ф. Шатілов та інших, програми 12 річної школи і власний досвід роботи в якості керівника практики уможливив виокремлення наступних вимог.

1. Встановлення мети та цілей заняття співвідноситься з програмними вимогами щодо мовленнєвих навичок і вмінь учнів. Визначаючи практичну мету уроку, необхідно, насамперед, ознайомитись з програмою 12-річної школи і з'ясувати основні тематики ситуативного спілкування, мовленнєві функції, засоби вираження, лінгвістичну, соціокультурну й загальнонавчальну компетенції, якими повинен володіти учень певного класу. Так, відносно зазначеної програми за 2005 рік до мовних функцій учнів 11 класу належить: 1) описувати проблеми, досягнення, виявляти їхні причини і наслідки; 2) висловлювати власні припущення, прогнозувати ймовірність подій і наслідків; 3) описувати події в їхньому історичному розвитку, висвітлюючи власну точку зору; 4) знаходити схожі риси та відмінності в культурах різних народів, звичаях і традиціях, стилях життя; 5) описувати та інтерпретувати реалії рідної та іншомовних культур; 6) аналізувати явища суспільно-політичного, економічного, культурного життя різних країн; 7) оцінювати вплив науково-технічного процесу на різні сфери сучасного життя; 8) підтримувати дискусію, розгортаючи, уточнюючи, вносячи корективи у висловлювання співрозмовників або змінюючи тему розмови; 9) аналізувати

стосунки між учителями і учнями, батьками і дітьми, розкриваючи причини непорозумінь і конфліктів, а також висловлюючи пропозиції щодо їх розв'язання.

В плані лексичної компетенції учень 11 класу повинен володіти лексичними одиницями, що дають йому можливість висловлюватись про норми поведінки та спілкування, види міжнародних змагань, обладнання і персонал, організації по захисту навколишнього середовища, фестивалі, характеристику фільму, вистави, види мистецтва, емоції, галузі науки, міжнародні організації. Стосовно граматичних знань, то тут повинна відбуватися систематизація знань щодо відмінювання іменників, вживання умовного способу дієслів, з'ясувальних підрядних речень, підрядних часу і наслідку.

2. Побудова заняття здійснюється в гармонійному поєднанні основних методичних вимог до сучасного уроку іноземної мови. До них належать: мовленнєва спрямованість уроку, комплексність, створення іншомовної атмосфери на уроці, висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів, різноманітність форм роботи, мотиваційне забезпечення навчальної діяльності.

Визначення мовленнєвої діяльності як основного об'єкта навчання іноземної мови передбачає формування чотирьох видів цієї діяльності: слухання, говоріння, читання, письма. Тому кожен урок повинен мати конкретні практичні цілі, спрямовані на формування мовленнєвих навичок і вмінь. Комунікативна атмосфера має пронизувати весь урок. Саме в мовленні взаємодіють всі а спекти мови – фонетичний, лексичний, граматичний. Так, засвоюючи певний граматичний матеріал, необхідно передбачати вправи на його вживання і розуміння у всіх видах мовленнєвої діяльності, які відбуваються за рахунок активності розумово-мовленнєвої діяльності учнів. Стимулювання активності учнів пов'язане із розвитком у них мовленнєвої ініціативи. Це означає, що домінувати на уроці повинен учень, а не вчитель. Завдання ж вчителя полягає в забезпеченні навчання різноманітними формами роботи (індивідуальними і колективними) з урахуванням мотиваційних факторів. Матеріал, що використовується, повинен бути цікавим, відповідати смакам, інтересам учнів, засвоюватися в активних формах роботи, як-то: в дискусіях, іграх, змаганнях, інсценуваннях тощо.

3. Визначення етапів уроку та відповідно вибір прийомів роботи підпорядковуються основним цілям уроку (практичній, освітній, розвиваючій, виховній) з подальшим контролем у формі домашнього завдання. Практична мета навчання іншомовної культури передбачає формування в учнів

комунікативної компетенції – формування знань, навичок і вмінь, володіння якими дозволить їм створювати акт іншомовної комунікації (навчити розповідати про свою родину, розвивати вміння аудіювати текст, ігноруючи незнайомі слова, розвивати вміння вести групову бесіду). Освітня мета передбачає ознайомлення з культурою народу, мова якого вивчається (розширення загального кругозору учнів) та ознайомлення з мовою через культуру (розширення лінгвістичного кругозору учнів). До освітніх цілей належить: розшити знання про географічне положення Німеччини, поглибити знання про життєвий і творчий шлях Гете тощо. Розвиваюча мета спрямована на розвиток мовної та мовленнєвої компетенцій і реалізується при активізації інтелекту, волі, почуттів, пам'яті, уваги (розвивати здатність до самоконтролю, розвивати уяву учнів в умовах імітативної гри). Виховний вплив формує відповідні суспільно-політичні погляди учнів, почуття, ставлення до морально-етичних категорій, до навколишнього світу (виховувати почуття толерантності по відношенню до співрозмовника, формувати критичне ставлення до вчинків людей). Отже, ставлячи за мету навчити учнів розповідати про свій клас, необхідно використовувати на уроці саме той граматичний і лексичний матеріал, який у своїй сукупності дозволить учням робити повідомлення на задану тему. Кожна доза мовного матеріалу повинна опрацьовуватись в усіх видах мовленнєвої діяльності з урахуванням освітньої, розвиваючої та виховної цілей уроку. Твердження учителя, повідомлення учнів, тексти для читання повинні формувати духовні, естетичні й гуманітарні цінності людини. Домашнє завдання має метою закріплення знань, отриманих на уроці (опис друзів, відносин між ними).

4. Добір мовного матеріалу, вправ, текстів, форм роботи відбувається у відповідності до вікових особливостей учнів, специфіці конкретного класу, інтересам, стимулюючи мотивацію навчальної діяльності. Починаючи розробку уроку в певному класі, необхідно приділити увагу, перш за все, психолого-педагогічній характеристиці класу. Саме від психолого-педагогічних особливостей учнів певного ступеня навчання (середнього або старшого) залежіть вибір основних форм та прийомів роботи на уроці. Так, наприклад, головною особливістю дітей середнього ступеня є потяг до самостійності та самоствердження. В них формується вибірковий пізнавальний інтерес, допитливість. Все, що обмежує самостійність учня, – контролюючі завдання, які можуть підкреслити авторитарність учителя, завдання не комунікативного характеру – гальмують його пізнавальний інтерес. Характерною особливістю цього віку є критичність до змісту, прийомів та форм навчання, розширення інтересів, помітна потреба у спілкуванні з однолітками. На середньому ступені вчителеві доводиться

прикладати значних зусиль для підтримки мотивації та інтересу до предмета. Цей факт зумовлює появу та використання вправ творчого характеру, таких прийомів та способів навчання, що активізують розумово-мовленнєву діяльність учнів, їхню ініціативність у виконанні завдань. Інтерес до вивчення предмету підвищують завдання, спрямовані на розвиток самостійності, на вміння комбінувати матеріал у залежності від потреб мовленнєвої ситуації.

В учнів старшого ступеня з особливою силою проявляється прагнення до самоствердження, самовираження, до можливості відстоювати свої погляди та переконання. У зв'язку з цим, саме комунікативна спрямованість навчання іноземної мови і створення сприятливого психологічного клімату для спілкування є тими факторами, які мають особливу значущість на цьому етапі навчання. Дуже важливо відбирати для уроків такий матеріал проблемного характеру, що стимулює обмін думками, спонукає до роздумів. Перевагу має робота з текстами, побудована на проблемному викладанні. Формуванню інтересу й особистісного сприйняття матеріалу сприятимуть обговорення питань, що не мають однозначного вирішення й акцентування уваги на проблемах, які цікавлять насамперед самого учня. Зосередження уваги на улюблених фільмах, кіноакторах, співаках допоможе активізувати клас навіть на етапі фонетичної зарядки.

5. *Творчий стиль діяльності є стрижневою ознакою діяльності вчителя й учнів.* Сучасні наукові психолого-педагогічні розробки, експериментальні дослідження в галузі творчості дозволяють стверджувати, що творчий потенціал особистості не є природженим, а знаходиться у постійному розвитку, формується в спілкуванні та діяльності. Виходячи з цього, головним завданням школи стає створення таких умов, які б ефективно впливали на розвиток творчості учнів, стимулювали їх самостійну пошукову діяльність, підвищували інтерес до мови, що вивчається.

Матеріал, який використовується на уроці, повинен бути цікавим, відповідати смакам та інтересам учнів, засвоюватись в різноманітних формах роботи. Прийоми роботи з навчальним матеріалом мають приваблювати учнів. Цьому сприяють колективні форми роботи, де учень відчуває себе суб'єктом спілкування; навчальні ігри (ігри-конкурси, змагання, ігри на здогадку, рольові ігри, рухливі ігри), що ставлять учнів у життєву ситуацію, проблемні завдання до вправ, які сприяють інтелектуальному розвитку дітей.

6. Аналіз та оцінка вчителем особистих дій як засіб розвитку рефлексії – процесу самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів – здійснюється після кожного проведеного заняття. Рефлексія є усвідомленням способів досягнення поставлених завдань. Її формування відбувається за допомогою серії завдань, що включають послідовне виконання таких дій: відновлення в пам'яті виконаної навчальної роботи – аналіз плану розробленого уроку – визначення складних, проблемних, вдалих епізодів

заняття – виявлення причин удач і невдач – формулювання результатів – установки на наступне заняття. Наведемо приклади деяких завдань на розвиток рефлексії:

1. Проаналізуйте проведене заняття, визначить сильні сторони вашого уроку. Які нові почуття і думки виникли у вас на сьогоднішньому занятті? З'ясуйте причину їхньої появи.
2. Проаналізуйте проведене вами заняття. Визначить, що пройшло за планом, а що було імпровізацією. Прокоментуйте почуття, які виникли під час проведення уроку.
3. Пригадайте усі прийоми, які ви використовували протягом кількох уроків. Визначить, які з них знайшли позитивний відгук у ваших учнів. Спробуйте визначити основні причини, за яких клас позитивно сприймав запропоноване вами завдання.

Аналізуючи залікові уроки з іноземної мови студентів, що проходять педагогічну практику на V курсі, ми дійшли висновків, що основні їх недоліки пов'язані перш за все з тим, що спостерігаючи й іноді допомагаючи вчителю у навчально-виховному процесі, студент не є його частиною. Під час проходження практики увага майбутніх фахівців зосереджена в першу чергу на розробці й проведенні лише залікових профільних уроків (німецького, англійського). Саме з цієї причини урок сприймається студентами не як частина цілісного навчально-виховного процесу, а як епізод практичного заняття з методики викладання іноземних мов у школі. Зважаючи на це, необхідно, щоб процес професійного становлення майбутнього вчителя у ВНЗ моделював структуру педагогічної діяльності, створював умови, за яких вже на початковому етапі навчання студенти отримали можливість розробляти епізоди практичних занять, аналізувати етапи й прийоми роботи на уроці, досліджувати інноваційні технології навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Є.П. Аспекти підготовки сучасного вчителя // Педагогічні науки: Зб. наук. пр. – Вип. 19. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2001. – С. 14–17.
2. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова. – Житомир, 2003.– 192 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підр. для студ. вищ. закл. Освіти / Кол. авт.: Ніколаєва С.Ю., Бігич О.Б., Бражник Н.О. та ін.; за участю Некрасова Т.А., Петренко О.П. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Методичні рекомендації з педагогічної практики студентів старшого етапу навчання мовного вузу. – К., 1996. – 123 с.

5. Пассов Е.И. и др. Мастерство и личность учителя на примере деятельности учителя иностранного языка. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: «Флинта»: Наука, 2001. – 240 с.
6. Посталюк Н.Ю. Творческий стиль деятельности. Педагогический аспект. – Казань.: Издание Кказанского университета, 1989. – 204 с.

Рогова Г.В. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.